

שי"ח מרא דכולא

(התודה והברכה לידידי הרה"ג ר' אברהם ברוידא שליט"א ראש כולל קעלס ורב העיר נוה אחיסמך בלוד, הרה"ג ר' אלי בורר שליט"א ראש ישיבת כנסת מרדכי, והרה"ג ר' דוד חפץ שליט"א ר"י בשיבת חזון נחום, וידידי העסקן הנפלא ר' יחיא מיכל לנדאו מפה שעזרו להכניסני למעונו של מרן הגרשי"ח זצ"ל ובלעדם לא יכולתי לשבת אצלו ולקבל דעתו והנות מזיו השכינה ששרתה עליו).

החזון איש תיאר בן אחותו מה"ר שמרי-הו יוסף חיים זצ"ל כ"מרא דכולא תלמודא" בעודו בבחרותו אבל מיני אז הפלא לעשות באופן מבהיל ומפליא. וחותנו הגרי"ש אמר עליו שאיזה מספריו הם מעשה נסים ממש, שלפי עדות אשתו (בתו של הגרי"ש) אין זמן ביום מספיק לו לכתבם בדרך הטבע. ואני אענה את שלי באיזה ענינים שזכיתי לשמוע אצלו ואצל מקבלי שיחו.

פעם נתבקשתי על ידי ר' אלי' טולידאנו מלייקבוד לעסוק בהכנת ספרים להפצה ולדפוס וביקש ממני להיפגש עם הרב משה גרינעס למטרה זו, הר"ר משה גרינעס שימש שנים רבים כמנהל ישיבת מגן דוד בברוקלין לעדת ארם צובה וקנה לעצמו ידידים רבים בקהילה זו. אחר שפירש הר"ר משה לגמלאות עסק בהכנת ספר על רמב"ן על התורה לתקן כמה טעותן ושיבושים שנפלו במהדורות הקודמים כולל איזה חדשים ומתוקנים. זכה להוציא הכרך על בראשית ונקוב בשם קרן פני משה (מקרינ ומפרי"ש נימוקי רבינו משה בר נחמן על התורה ובו יותר מארבע מאות הערות שבאו לפרש ולהקרינ קרני אורה על פירושי וחדושי הרמב"ן במקומות רבים שדבריו באו קצרים וסתומים כפי לשונו בשער הספר משנת תשמ"ח). הלכנו לביתו בפאר ראקווי והי' הוא מלא שמחה, ולשאלתי לשמחה מה זו עושה, השיבני שקיבל זה עכשיו מכתב אויר מא"י והראה אותה לי ולידידי הר"א. ושם ב' שורות כתבו של מרן שצ"ל ולשונו כמיטב זכרוני:

הראו לי ספרך קרן פני משה ונהנית. ומ"ש עמ' כך וכך שלא מצאת המדרש שהביא הרמב"ן גם אני איני יודע מקורו אמנם כך מובא ג"כ ב"צאנה וראנה" ע' כך וכך בשם המדרש. וחתם בברכות ובשמו (איני זוכר עם חתם שי"ח בהגרי"י או לא).

אמר הר"ר משה בקול נדהם: מה יותר טוב אפשר לתת למחבר ספר מתשובה כזה מגדול הדור אבל נלמד ג"כ על מרן-מה שהוא יודע ש"ס בבלי וירושלמי, ספרי, ספרא, תורת כהנים, מדרש רבה, ותנחומא מלה במלה---כל אחד יודע, מה שידוע רמב"ם רא"ש טור ושו"ע ומפרשים ככתבם וכלשונם גם כן ידוע, אבל מי ידע שגם "צאנה וראנה" הוא יודע עד כדי ציטוט מראה מקומות!!!!

ולכן ראוי לומר עליו לא רק מרא דכולא תלמודא אלא "מרא דכולא"

ב) פעם באתי לבקר מרן בבית לימודו הנחבא בבית הסמוך מקום שאין מפריעים לו, והיה זו מסודר על ידי קשרים מיוחדים להיות אצלו חצי שעה או יותר. באותו יום בבוקר נתבקשתי על ידי הר"ר דוד חפץ מגי"ש בשיבת חזון נחום בבני ברק לקחת עמדי ג' בחורים משיעור שלו שהבטיח להם לקבל ברכה ממרן ואין לו הזדמנות לקיים הבטחתו, כמובן הסכמתי. וכשבאתי היו עמדי גם איזה בע"ב מוועסט סייד וגם איזה בחורי ישיבה וגם ג' אלו, כולם

שי"ח מרא דכולא

הקשיבו בשתיקה למו"מ של הלכה ותשובותיו הנמרצות של מרן לכל שאלותי בהלכה בהשקפה ובחיים. עד שראיתי שקרוב הזמן שהר"ר חיים ישוב לביתו אז בקשתי אם יסכים לברך האורחים והרכין בראשו ובירך כל אחד בסבר פנים יפות בברכת ברכה והצלחה. והנה אחד מג' תלמידי ישי' חזון נחום אמר בעת עברו לפניו, בבקשה מהרב שיברך אותי שאזכה ללמוד כל התורה כולה! ענה מרן "אם ירצה השם." ובירך לאחרים, קם מכסאו והלך בקיוון המעבר לביתו והאורחים הלכו למדריגות הבית השני. פתאום אמר אלי "איפה הבחור" ל שביקש ללמוד כל התורה כולה" אמרתי שהוא כבר התחיל לרדת, רץ הגאון למדריגות וצעק מי בקש ברכה זו וסימן לו בידו לחזור. בעינים מלאים הרגש אמר "יעצט מיינסט דו אז דו ווילסט לערנען כל התורה כולה, זאל דער אייבישטער דיר געבן אז דו זאלסט אפ'ן אמת וועלן דאס, און אז דו ווערסט עס וועלן אפ'ן אמת ווערסט דו טאקע קענען לערנען כל התורה כולה."

ג) שאלתי: יודע אני שהרבה רבנים כשנמצאים אצל חולה ורואים שעת הכושר לזרזו בקיום מצות אומרים לו להתחזק באיזה מצוה והנהגה ועל ידי זה יזכו לרפואה. ואני נמצא בכל יום אצל חולים בבית"ח ואיני יודע אם כדאי לומר דברים כאלו ומה עצת הרב? השיב: אתה מדבר על חולים שומרי תורה ומצות או אחב"י שאינם שותו"מ? אמרתי: על שניהם

תשובת הרב: העיקר לומר להם להתפלל, ולחזק רוחם תגיד להם אולי בא החולי הזאת רק כדי להתחזק בתפילה, שבאמת פעמים רבות בא על אדם איזה צרה רק כדי שיתפלל. ולא להציע לשמור איזה מצוה או הנהגה טובה שעי"ז יתרפא, דאולי לא יועיל לו ויחליש אמונתו בזה.

ד) שאלתי: בעבודתי בבתי חולים טרוד אני ביותר ערב שבת אחה"צ לסדר אוכל לשבת ונרות וכו' לכל או"א, והרבה באים בדקה אחרונה או שחשבו לחזור הביתה לפני השבת ובסוף הוצרכו להשאר בבית"ח על שבת, ורצוני לדעת אם מותר לי לחזור הביתה במוקדם כדי שאני אקבל את השבת בזמן ואבוא להתפלל בבלי מהירות וטירוף (אמרתי- למה לא אוכל גם אנכי לטבול ולומר שיר השירים בניגון ובמתון ולא ליכנס לשבת בדקה האחרונה), או אולי יותר טוב שאני אחזור בבהלה אבל אוכל לסדר ליותר בני אדם בבית החולים? תשובת הרב: אני איני יכול לפסוק על זה, הכל לפי הענין, רק אתה יודע מה צריך ומה שלא לצורך ועד כמה יכול לדחוק לשוב הביתה. אין לקבוע כללים בזה.

ה) שאלתי: מי שהוא משתמש בCPAP/BiPAP ואפשר לקבעו באופן שעל ידי שנושמים לתוכו מתחלת המכשיר להדלק ולפעול, האם אפשר לסמוך על זה שהדלקת המכשיר נעשה שלא כדרכה על ידי נשימה, (והחולי של הפסקת נשימה בשינה אפשר לבוא לידי סכנה). תשובת הרב: אני מכיר החולי ונחשב כחשש סכנה, אבל רצוי לעשות ע"י עכו"ם אם לא הכינו בשעון מבעוד יום.

שי"ח מרא דכולא

שאלתי: אבל כיון שאמירה לעכו"ם שבות ושלא כדרך מלאכה ג"כ שבות ומותר שבות במקום חולי בחשש סכנה למה צריך לטרוח לבקש אינו יהודי?

תשובת הרב: בכל פעם שאפשר לעשות באופן שעובר על שבות, טוב יותר לעשות ע"י עכו"ם שמלאכה הנעשית על ידי עכו"ם לדעת הרבה פוסקים אינה מלאכה כלל משא"כ שאר היתרים כמו שלא כדרכה מ"מ מלאכות הם.

ו) שאלתי: מה לומר לבחור הלומד ברציניות בישיבה גדולה והגיע לפרק האיש מקדש ושואל לי אם לחפש שידוך דוקא עם בת איש אמיד שיכול להספיק לו מחייתו כדי שיוכל ללמוד בלא דאגות או רק להקפיד על בת ת"ח ובעלת מידות טובות ומתאמת לו.

תשובת הרב: חייך זמן רב ואמר, הנסיון מעיד שלא לומדים עי"ז שעושים גבירישע שידוך, אדרבה ואדרבה אם הוא רוצה ללמוד לא לחפש כלל שידוך כזה רק עהרליכע שרצונה באמת בבן תורה! אלו שעשו גבירישע שידוכים פירשו לעבודת הפרנסה תוך זמן קצר.

ז) שאלתי: רב בקהילה שעוסק לפרנסתו גם בעבודות שונות בבתי חולים ובהשגחת כשרות וכדומה באופן שאין לו זמן מספיק ללמוד, ומסופק אם יותר נכון להפסיק ממלאכות אלו ולאסוף כסף לכולל חצי היום ולשבת בבית המדרש עם תלמידי חכמים ולא להיות טרוד רוב שעות היום בצרכי ציבור, ומצד אחד יכול עכשיו שלא לקבל מאחרים אבל מצד שני זה ממעט משעות לימודו. ומה נכון לעשות.

תשובת הרב: הלוא זהו ספיקת המ"ב בביאור הלכה, הוציא מ"ב ח"ב ודפדף במהירות עד שהכיר בעמוד המבוקש (קמה). בביאור הלכה בד"ה בכל דרכיך דעהו. תעיין שמה ותעשה כפי הבנתך. (ומצוה לראות דברי שו"ת דבר שמואל שם וגם תמיהת בעל ח"ח למה לא העתיק הבאר היטב כל דבריו. וקצת נראה לי שלא רצה לומר על דעת עצמו להשליך קצת מצרכי השואל על אחרים כדי לעסוק בתורה, ולא רצה להכריע)

ח) ידידי ר' יוסף רבינוביץ ז"ל חלה ומצאו ל"ע גידול בגרונו וסיכויים להבראתו היו מעטים והלך לא"י להתפלל ולהתברך אצל צדיקים אמיתיים, כשנכנס אצל הגר"ח סיפר המשמש אודות טוב לבו ורצינות מחלתו (אולי סיפר גם על יחוסו שהי' בא"ב לה"ייד הקדוש"). אמר הגר"ח הנני מוכן ומזומן לעזור, שאל מה שאתה רוצה. השיב הנ"ל יש לי שאלה, נכון שאני לקוי במחלה אבל למה לבקש זמן ולהפריע לת"ח בבקשת ברכות איך לא נחשב זה לביטול תורה וח"ו יכריע לחובה?

הגר"ח בתשובה לקח נייר חלק וכתב עליו <התאריך> רשות נתונה ל>מה שמך-שאל< יוסף יצחק בן פלונית להפריע לי מלמודי ולרקוד על קדקדי בכל עת שירצה עד שירחם ה' עליו ויחלימהו בקרוב. וחתם שמו שי"ח בהגרי"י. ונתנו בתוך ידיו. (המשמשים בקודש אמרו "די שקבלת הכתב הזה אל תוציא אותה החוצה, יישאר פה בארגז אבל מבטיחים אנחנו שאם תחזור תוכל להכנס בכל עת ובכל שעה") שמעתי מפיו מיד אחר חזרתו לארה"ב להתחיל טיפולים הנדרשים.

שי"ח מרא דכולא

ט) ראיתי בקונ' הליקוטאים בסוף ספרו שיח השדה ח"ב: כעת נודע לי שיש היום מקומות שזורעין כמהין ופטריות בתוך זבל ומתפשטין מהן שרשים דקים ואם נאמר דבתוך זבל מקרי זריעה (ע' תוספתא שביעית פ"ב הי"א) אפשר דיש בזה ג"כ איסור ספיחים (עי' חזו"א שביעית סי' ט' סס"ק י"ז) וזה תלוי במה שנתבאר לעיל בעיקר דין כו"פ וצ"ע. רואים דעתו שכל מה שנוגע להלכה יש מצוה לידע ולברר המציאות ולפי מה שראיתי רק בזמננו נתברר שע"י שהכמהין עושים **filaments** בתוך ה"קאמפאסט" ממחר להתעכל מה שבתוכה.

י) קצת ממעשה זה כבר ידוע ואוסיף מה שאני יודע מזה. בסוף ספרו של הגרשי"ח שיח השדה חיבר קונטרס קרני חגבים, ולדעתו יש חיוב לברר כל דבר הלכה עד מקום שידו מגעת ופעמים רבים השתמש בחכמי הטבע וכדומה כדי לברר המציאות (וכן היתה דעת אביו הגאון הסטייפלער זצוק"ל כמו שאספר להלן).

המעשה שרב חיים זכה לסייעתא דשמיא מופלגת בכתבו חיבור על חגבים וסימני טהרה שלהם, לא שכיוון להתירם אבל משום שלמות לימוד הלכותיהן, כבר נודע ולמטה ציינתי כתבה מלאה מספרן בספריית הרמב"ם. ואני אענה מה ששמעתי, קודם על זה אמר מרן הגרי"ש חותנו הגרשי"ח שידוע סדרי יומו של חתנו שבתו מגדת לו הכל ובטוח הוא שמעשה נסים יש בחיבוריו. ופעם הייתי במטבח ביתו, שהרבנית הראה לי התקרבות מכיון ששמעה שאשתי עוסקת בקירוב רחוקים וחיזק לבבות נשברים, ושאלתי אותה אם המעשים שמספרים על הגרשי"ח הם נכונים, והיא אמרה לי על דעת עצמה המעשה של החגב אני יודע בו שהוא אמיתי שהי' מבקש לדעת איך נראה חגב א' (כמדומה שלפי חז"ל יש לה גב שלם עד סמך לצוארו וחכמי הטבע אמרו שלא ראו כזה ושאר החגבים קיבל צורות ממדעים בתל אביב וזה לא קיבל) ובא חגב וישב על השטענדער והוא ראהו אבל אחר שהסתכל איזה רגעים הלכה לה והוא חשב חבל שלא עשה תבנית ממנה והצטער מאד והתפלל שה' יזמינה אצלו עוד הפעם והוא ירשום דמותה על הנייר בעט, ואחר זמן קצר חזר אליו החגב והוא צעק בקול גדול כל כך ששמעתי ורצתי אל חדרו לשאול מה קרה והוא היה באמצע עשיית שרטוט ממנה בעטו וכשגמר סיפר לי כל המעשה ועי"ז אני יודעת שזו אמת בלא גוזמאות.

חיבורו של הגר"ח קנייבסקי "קונטרס קרני חגבים" על הלכות אכילת חגבים נדפס לראשונה בשנת תשל"ו (1976) בתוך ספרו "שיח השדה", חלק שני, עמ' קיא-קמ. ולעיין בה תמצאה

<https://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=47701&st=&pgnum=110&hilite=>

לקרות כל הענין בכתבי הספרן הגדול:

<https://amhasefer.wordpress.com/2012/02/26/%D7%94%D7%97%D7%92%D7%91-%D7%A9%D7%91%D7%90-%D7%9C%D7%A2%D7%96%D7%A8%D7%AA-%D7%94%D7%A8%D7%91-%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%A7%D7%A0%D7%99%D7%99%D7%91%D7%A1%D7%A7%D7%99-%D7%A9%D7%9C%D7%99%D7%98%D7%90/>

כדאי להוסיף שגם אביו החשיב דעת חכמי הטבע המלומדים לקבוע ענינים מציאותיים כמו שמצאתי בקטלוג למכירה פומבית לפני איזה שנים אגרת ממנו להגאון הרב יונה מערצבאך ובאמצע דבריו שם: ז"ל ואני נסיתי לכתוב למחלקת ארכיולוגי של האוניברסיטה ולא

שי"ח מרא דכולא

קבלתי תשובה ואולי אפשר לפא"מ לברר זה אם ע"י הטלפון או במכתב בודאי לא תמנע טוב. עכלה"ק. הרי שהי' חשוב אצלו לברר אצל ארכיולוגים שיעור גודל האדם לפי מה שמצאו קברי אדם מזמן האמוראים וכלשונו לעיל במכתב לפני אלף או אלף ות"ק שנים, וחשב שהרב יונה מרצבך שהי' רב אשכנזי שקיבל השכלה כללית טרם עלותו על כסא הרבנות בגרמני' יתקבל דבריו בין חוגי הארכיולוגים יותר ממנו, ולא איכפת לי' כלום כי אם לברר השיעורים לאמיתה של תורה.

יא) הרבה לעיין גם בספרים בלתי ידועים, וכמו שכתב בהקדמה לספר שיח השדה למה כתב על כל מקום שהמהרש"א הניח קושיא במלים "ויש ליישב" שכתב חיבור זה בתחילה בצעירותו, אבל כאשר מצא הספר הוראת שעה מגדול בדור קדום שכבר עסק בזה עבר על כל מה שכתב ובכל מקום שכבר יישב דברי המהרש"א בס' הור"ש השמיט מחיבורו שיסמכו על דברי קודמיו. והספר הוראת שעה נד' בראשונה (כנראה) בברלין פרי רוחם של הר"ר שלמה בן הר"ר שמואל מגריידיץ ומוהר"ר יצחק איצק בן החבר ר' שמואל היילפרון מק"ק ווראניק על ידי חתן בעל קרבן עדה בשנת תקכ"ה ועוד הפעם בבאהסלאו בשנת תק"פ ובווארשא בשנת תרל"ז ובשנת תרמ"א והספר אינו בנמצא כלל ומ"מ חיפש ומצאו והשמיט דברי עצמו במקום שכבר כתובים אצל גאוני קדמאי.

(בדרך אגב לא מצאתי שום זכר להמחברים הנ"ל לבד שהרב יצחק איצק היילפרין מווראניק הביא ספר תורת הבית [הקצר] להרשב"א לדפוס בברלין בשנת תקל"א)

שי"ח מראת דכולא

Dean of Yeshivath „Beth Josef“

Benei Beraq. Pajestine, ~~P. O. B. 4~~

יעקב ישראל קניבסקי

ראש ישיבת „ בית יוסף "

בני ברק א"י, ת.ד. ~~ת.ד.~~

בעהמח"ס שע"ת וספרי קה"י

ਪ੍ਰਿਤੀ ਨਿਵਾਸੀ

בעה"י. יום ד' פ' (ד) אהרן יצחק ושלמה (א)

לאו רב יצחק אבד"ה הגאון האמריני דיוקת הקדוש מאו הכונה מאו תורה
 לבן לבן מלמד יאן מלמד סליטא ויתבוק דבט
 ומצאנו דבן הכבוד הנאון . בנני דנקשת דהאק
 דהיות ליכט השתה אחר חבור דרוק לא דען השיאריה אשר זקנה אהשת
 פי הדברים מתבררין דו אומיתם לא תורה . ורצוני להדפיס דתבי' גי דברי כונה
 סליטא שכתב אי דעת תפס סוף תפס אשר אפון מודעת דכתב האוסה פה
 ואהקיד דבר קלם אומנו , אשר אסתמו יושן פיוה אזה דתשקית הכתב ,
 ויקל דזה אולי יטיב אהזנר אי עבראית יתב , אלקן התועה מדת זוטא דזמית
 אהבות סיהר אלא לבנה דאל מדבר , וזה הן הכוונות אלו שנתן דזוטא ,
 וסגור מכתבך

[illegible][illegible]

להגות חתם אהרן הכהן דברי חיים ושלם אברהם זלמן
דולגה ב"ר הכבוד דוד הכהן אברהם זלמן

מ' יארצייט
דער זון פון דעם זון

בביתו לא ידעו מה
אמרו חכמי ירושלים